

Bardzo Młoda Kultura 2026–2028

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

BARDZO
MŁODA KULTURA
woj. dolnośląskie

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury Bardzo Młoda Kultura. Edycja 2026

Diagnoza stanu edukacji kulturowej w województwie dolnośląskim

**Badanie w ramach programu NCK
„Bardzo Młoda Kultura 2026-2028”**

Maj 2026

Spis treści

Wstęp	3
O projekcie BMK 2026-2028 w województwie dolnośląskim	4
Nota metodologiczna	5
Wyniki diagnozy	7
1. Miejsce edukacji kulturowej w politykach publicznych na poziomie województwa dolnośląskiego	7
Pojęcie edukacji kulturowej w dokumentach regionalnych	7
Edukacja kulturowa a instytucje regionalne	9
2. Mapowanie zasobów instytucjonalnych w województwie dolnośląskim	11
• Mapa instytucji kultury w województwie	11
Zasoby	11
• Mapa instytucji kultury we Wrocławiu	13
• Mapa podmiotów w BMK	15
3. Obszary strategicznej interwencji w skali województwa dolnośląskiego w ramach BMK	16
Obszary problemowe wymagające wsparcia w zakresie edukacji kulturowej	16
Wrocław a reszta województwa w kontekście ludzi młodych	17
4. Diagnoza potrzeb odbiorców ostatecznych (dzieci i młodzieży) w zakresie edukacji kulturowej na Dolnym Śląsku	17
Kogo wspiera BMK?	17
Jak wygląda wsparcie młodzieży w ramach BMK	19
Podsumowanie diagnozy	21
Kluczowe wnioski i kierunki działań wynikające z diagnozy regionalnej	21
Wnioski dotyczące budowania partnerstw	21
Wnioski dotyczące pracy z młodzieżą (odbiorcy ostateczni)	22

Wstęp

Niniejszy raport podsumowuje dane zebrane w ramach diagnozy stanu edukacji kulturowej w województwie dolnośląskim w roku 2026. Diagnoza realizowana była przez operatora regionalnego - Ośrodek Postaw Twórczych Zamek. Badanie zostało przeprowadzone według wzoru przygotowanego przez Narodowe Centrum Kultury. Za zebranie danych i przygotowanie poniższego raportu odpowiadał Tomasz Kasprzak.

Zasadniczym celem diagnozy jest określenie miejsca edukacji kulturowej w politykach publicznych na poziomie województwa (ze szczególnym uwzględnieniem działań wobec młodzieży), mapowanie zasobów instytucjonalnych w województwie. Ponadto celem jest identyfikacja obszarów dotychczasowych interwencji w ramach programu BMK w skali województwa.

W raporcie używane są następujące skrót:

Skrót	Pełna nazwa
Agora	Centrum Kultury Agora we Wrocławiu (operator regionalny BMK w latach 2023-2025)
BMK	Bardzo Młoda Kultura
NCK	Narodowe Centrum Kultury
Firlej	Ośrodek Działań Artystycznych "Firlej" (operator regionalny BMK w latach 2019-2021)
MKiDN	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
OKIS	Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu (operator regionalny BMK w latach 2016-2018)
OPT Zamek	Ośrodek Postaw Twórczych Zamek (operator regionalny BMK w latach 2026-2028)

O projekcie BMK 2026-2028 w województwie dolnośląskim

Operatorem regionalnym BMK w latach 2026-2028 jest Ośrodek Postaw Twórczych Zamek z Wrocławia.

Operator regionalny w kolejnych edycjach BMK w województwie dolnośląskim zmieniał się: w pierwszej edycji 2016-2018 operatorem był Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu, w latach 2019-2021 operatorem regionalnym był Ośrodek Działań Artystycznych "Firlej" z Wrocławia. W ostatniej edycji, w latach operatorem te funkcję pełniło Centrum Kultury Agora we Wrocławiu.

Głównym celem BMK na Dolnym Śląsku jest wsparcie:

- sprawczości młodzieży i ich aktywnego udziału w kulturze,
- rozwoju krytycznego i twórczego myślenia,
- budowania i wzmacniania tożsamości lokalnych społeczności,
- tworzenia sieci współpracy i partnerstw,
- wrażliwego, opartego na lokalnych kontekstach wykorzystania dziedzictwa kulturowego.

Te cele będą realizowane poprzez wyłanianie co roku sześciu partnerstw lokalnych, które przejdą pełny proces:

1. mikrodiagnozy potrzeb z udziałem młodzieży,
2. szkolenia i mentoring,
3. projektowania inicjatyw,
4. realizacji działań kulturalnych,
5. ewaluacji rezultatów.

Ponadto powstanie:

- sieć współpracy i rozwój kompetencji
- zostaną zmapowane praktyki edukacji kulturowej,
- nastąpi porządkowanie wiedzy o pracy z młodzieżą,
- będą organizowane spotkania i wizyty studyjne oraz raz w roku odbędzie się Dolnośląski Konwent Edukacji Kulturowej.

Adresatami projektu są następujące grupy odbiorców:

W projekcie przewidziano realizację następujących zadań:

Nota metodologiczna

Dane prezentowane w raporcie mają następujący zakres czasowy:

- dane zastane pochodzące z wcześniejszej edycji BMK – 2016-2018, 2019-2021, 2023-2025, dane pochodzące z BDL GUS -2017-2025;

Informacje przedstawione w raporcie pochodzą z następujących źródeł danych.

Desk Research

Analizowany materiał objął dane pochodzące z następujących źródeł:

- dane zbierane i wytwarzane przez operatora I edycji BMK na Dolnym Śląsku – Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu (raporty diagnostyczne i ewaluacyjne, materiały przygotowane w ramach BMK w latach 2016-2018, materiału udostępniane na stronie programu: <https://www.bardzomlodaakultura.pl/>);
- dane zbierane i wytwarzane przez operatora II edycji BMK na Dolnym Śląsku – Ośrodek Działań Artystycznych "Firlej" z Wrocławia (raporty diagnostyczne i ewaluacyjne, materiały przygotowane w ramach BMK w latach 2019-2021);
- raporty diagnostyczne i ewaluacyjne przygotowane w ramach III edycji BMK, prowadzonej przez Centrum Kultury Agora we Wrocławiu w latach 2023-2025;
- dane, raport, opracowania zamieszczone przez NCK: <https://nck.pl/badania>, w szczególności najnowszy raport: „Aktywni i nieobecni” Raport z badań kontekstowego uczestnictwa w kulturze¹;
- dane z BDL GUS – Bank Danych Lokalnych na stronie Głównego Urzędu Statystycznego, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>;
- dane z dolnośląskich instytucji kultury (Strefa Kultury Wrocław - <https://strefakultury.pl/>);
- dane z Urzędu Statystycznego z Wrocławia: <https://wroclaw.stat.gov.pl/>;
- dane pochodzące ze stron internetowych urzędu wojewódzkiego oraz marszałkowskiego województwa dolnośląskiego.

---

¹ <https://nck.pl/badania/aktualnosci/-aktywni-i-nieobecni--pelny-raport-z-badan-kontekstowego-uczestnictwa-w-kulturze>

Wyniki diagnozy

1. Miejsce edukacji kulturowej w politykach publicznych na poziomie województwa dolnośląskiego

Pojęcie edukacji kulturowej w dokumentach regionalnych

W województwie dolnośląskim pojęcie edukacji kulturowej pojawia się w takim dokumencie jak Koncepcja polityki kulturalnej na Dolnym Śląsku na lata 2021–2026². Dokument został przyjęty przez Samorząd Województwa Dolnośląskiego w celu uporządkowania i wyznaczenia głównych kierunków rozwoju kultury w regionie. Główna wizja przedstawiona w koncepcji: „Dolny Śląsk uczy dbałości o dziedzictwo i otwartości na kulturę dla każdego”. Autorzy dokumentu rekomendują strategiczną koordynację potencjałów regionu, łącząc kulturę z edukacją, turystyką, zabytkami, uzdrowiskami, a nawet kolejną. Dokument obejmuje lata 2021–2026. Oznacza to, że znajduje się on obecnie w końcowej fazie realizacji

Analizując aktualnie obowiązujący i kluczowy dokument w tym zakresie, czyli Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 (SRWD), która została przyjęta we wrześniu 2018, można powiedzieć, że w ogóle kultura pojawia się tam przy okazji danych o infrastrukturze i liczbie wydarzeń. Analizując zakres tego pojęcia w strategii można powiedzieć, że kultura = zabytki i dziedzictwo (głównie materialne).

Przeprowadzone w ramach tej strategii Analiza SWOT pokazuje, że mocną stroną regionu są zabytki i szerzej właśnie dziedzictwo kulturowe (związane wieloetniczną historią Dolnego Śląska). Słabą stroną natomiast dewastacja zabytków, nierównomierny dostęp do infrastruktury kulturalnej.

Jeżeli chodzi o wspomnianą infrastrukturę, to na podstawie danych GUS widać, że w województwie dolnośląskim mamy największą liczbę zabytków w kraju, (ponad 11% wszystkich zasobów krajowych), co czyni Dolny Śląsk najbogatszym pod tym względem (GUS 2025).

W innym dokumencie strategicznym, jaki jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 mówi się nawet, nie o kulturze ale o „zasobach środowiska

---

² Sztark., M. Kamiński P.(2022), Koncepcja polityki kulturalnej na Dolnym Śląsku na lata 2021–2026.

kulturowego”, a sama kultura uznawana jest za „jedne z kluczowych obszarów życia społecznego, który ma również wpływ na gospodarkę”³.

Jednocześnie warto pamiętać o tym, że trudno mówić o jednej, regionalnej, spójnej polityce kulturalnej. Podział terytorialny w obrębie województwa na powiaty, miasta na prawach powiatu oraz gminy powoduje, że w gestii województwa pozostaje drobny procent instytucji kultury istniejących w regionie. Dla większości instytucji kultury działających na Dolnym Śląsku organizatorem pozostają inne struktury samorządowe niż wojewódzkie. W województwie dolnośląskim jest 26 powiatów, 169 gmin, w tym 4 miasta na prawach powiatu, 35 gmin miejskich, 56 gmin miejsko-wiejskich oraz 78 gmin wiejskich. Każdy z tych samorządów obowiązuje ustawowy obowiązek realizacji zadań publicznych w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami⁴.

Raport pokontrolny NIK z 2018 roku o działalności samorządowych instytucji kultury⁵ wskazuje, że jeszcze w 2013 roku „Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020” („Strategia”) została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Dolnośląskiego nr XXXII/932/13 z 28 lutego 2013 r. W „Strategii” – wśród priorytetowych obszarów działań w dziedzinie kultury – wskazano: „kreowanie wizerunku i promowanie Dolnego Śląska jako regionu z bogatą i różnorodną ofertą kulturalną, edukacyjną i akademicką; stworzenie warunków i wzbogacenie oferty uczestnictw w kulturze, kształtowanie kompetencji do udziału w życiu artystycznym”⁶.

Zastanawiając się nad miejscem edukacji kulturowej w politykach publicznych warto odnieść się do funkcjonującego w świadomości społecznej, ale też tworzonego interwencjami publicznymi wizerunku Dolnego Śląska.

W Strategii Komunikacji Wizerunku Województwa Dolnośląskiego w Kraju i za Granicą na lata 2016-2020, w części poświęconej obecności regionu w obiegu kulturowym można przeczytać, że jedną z najbardziej charakterystycznych cech Dolnego Śląska jest

---

³ file:///C:/Users/ADM/Downloads/za%C5%82.%20nr%2014.pdf

⁴ Sztark., M. Kamiński P.(2022), Koncepcja polityki kulturalnej na Dolnym Śląsku na lata 2021–2026.

⁵ <https://www.nik.gov.pl/plik/id,19459,vp,22069.pdf>

⁶ Ibidem s.15.

różnorodność kulturowa (dziedzictwo wielu nacji, powojenna wymiana ludności, emigracja Niemców i osadzenie repatriantów ze Wschodu). Kolejną znaczącą kwestią z historii, wpływającą na wizerunek jest rozwój, eksploatacja, a w końcu również upadek przemysłu wydobywczego. Wreszcie istotnym motywem związanym z Dolnym Śląskiem jest rozwikływanie zagadek z przeszłości (związanym z okresem II wojny światowej oraz latami powojennymi)⁷.

Edukacja kulturowa a instytucje regionalne

Badania w ramach I edycji BMK (2016-2018) pokazały, że działania z obszaru edukacji kulturowej prowadzone przez instytucje oświatowe mają ograniczony charakter. Diagnoza w 2016 roku realizowana w ramach BMK pokazywała, że pojęcie edukacji kulturowej jest niejednoznaczne i stosunkowo słabo zakorzenione w myśleniu i codziennej praktyce osób pracujących w sektorze oświaty ale też kultury. Badanie w pierwszej edycji BMK pokazuje traktowanie edukacji kulturowej jako mechanizmu akulturacji i/lub socjalizacji mieszkańców (szczególnie chodzi tu o młodych odbiorców działań instytucji). Samo pojęcie edukacji kulturowej jest niejednoznaczne dla badanych i często wzbudzało kontrowersje i dyskusje w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura w województwie, jednak można stwierdzić, że wspólnym mianownikiem edukacji kulturowej jest funkcja wychowawcza, socjalizująca odbiorców do kompetentnego, podmiotowego uczestnictwa w kulturze. Szczególnie chodzi tu o tworzenie nawyku obcowania z kulturą, kompetencji ekspresji kulturowej (poprzez sztukę). Analiza danych zastanych pokazuje, że wprawdzie samo pojęcie edukacji kulturowej zasadniczo jest w omawianych badaniach rozumiane podobnie - można przyjąć, że we wszystkich badaniach uznaje się edukację kulturową za proces, który przygotowuje odbiorców do aktywnego i świadomego uczestnictwa w kulturze. Niejednokrotnie uzupełnia się te określenia o pojęcie krytycznego udziału w kulturze. Równie częstym jest stosowanie zamiennie pojęć edukacji kulturowej z upowszechnianiem kultury. Edukację kulturową określa się też jako edukację twórczą, służącą do korzystania z ofert instytucji kulturalnych, wyrabiającą nawyki poszanowania dla różnorodności i odmienności w odniesieniu do innych

---

⁷ Patrz. Strategii komunikacji wizerunku województwa dolnośląskiego w kraju i za granicą na lata 2016-2020.

http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/Biuro_Prasowe/Styczen_2017/Strategia_komunikacji_wizerunkowej_w_ojewodztwa_dolnoslaskiego_w_kraju_i_zagranica_na_lata_2016-2020..pdf

kultur. Edukacja kulturowa określana jest również, jako kształtowanie i stałe podnoszenie kompetencji kulturalnych – zarówno jednostek jak i grup społecznych.

Przyglądając się BMK w latach 2016-2018 można stwierdzić, że poprzez realizację inicjatyw w 24 lokalizacjach przez grupę ponad 70 animatorów i edukatorów przyczynił się z jednej strony do upowszechnienia samego pojęcia edukacji kulturowej, wypracowywania jego praktycznego zakresu rozumienia, z drugiej przyczynił się do budowania środowiska instytucji związanych z wspieraniem edukacji kulturowej w województwie. To budowanie polegało na tworzeniu, poprzez specyfikę realizowanych projektów lokalnych, partnerstw w ramach konkretnej inicjatywy. Większość tych partnerstw funkcjonowała jedynie w trakcie realizacji inicjatyw, jednak tworzyła warunki do nawiązania i realizacji współpracy międzysektorowej (osób, instytucji z branży kultury i edukacji) w konkretnym projekcie, działaniu.

Już w trakcie trwania I edycji BMK uczestnicy, w kolejnych latach, podkreślali znaczenia spotkań sieciujących, wspólnych warsztatów dla realizatorów inicjatyw (kilkudniowych i/lub cyklicznych) na rzecz kształtowania sieci, grupy (osób i instytucji) zajmujących się prowadzeniem działań z zakresu edukacji kulturowej w województwie.

Można powiedzieć, analizując wyniki BMK w latach 2016-2018, że współpraca jest warunkiem koniecznym zaistnienia inicjatyw i jednocześnie ich efektem. Realizatorzy wskazują na rozszerzenie sieci współpracy w ramach prowadzonych działań. Ten efekt utrzymuje się w czasie - widać kontynuację współpracy pomiędzy realizatorami inicjatyw z poprzednich lat – część z nich aplikuje do nowej edycji BMK, staje się partnerami (instytucjonalnymi) nowego operatora regionalnego, bierze udział w spotkaniach informacyjnych dla potencjalnie zainteresowanych udziałem w BMK w 2019 roku.

2. Mapowanie zasobów instytucjonalnych w województwie dolnośląskim

- **Mapa instytucji kultury w województwie**

Zasoby

Dane Głównego Urzędu Statystycznego potwierdzają, że województwo dolnośląskie od lat przoduje w kraju pod względem poziomu finansowania tej sfery. Region ten regularnie notuje jedne z najwyższych wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Dla przykładu w 2018 roku w woj. dolnośląskim były największe wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego z budżetów samorządów terytorialnych na 1 mieszkańca - 288,70 zł⁸. W 2024 roku wydatki samorządów terytorialnych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie dolnośląskim wyniosły 439,08 zł. W porównaniu do średniej krajowej (która dla wszystkich województw ukształtowała się na poziomie 432,07 zł), wartość dla Dolnego Śląska była wyższa o ok. 1,6%⁹.

Na koniec 2025 roku w całej Polsce działało 7438 bibliotek publicznych i ich filii. W województwie dolnośląskim funkcjonowało 712 takich placówek. Średnio na jedną bibliotekę lub filię na Dolnym Śląsku przypadało około 3990 mieszkańców (przy uwzględnieniu tamtejszej populacji rzędu 2,84 mln osób)¹⁰.

W 2025 r. w Polsce funkcjonowało 3913 centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic z czego 347 w województwie dolnośląskim (114 instytucji w miastach i 197 na terenach wiejskich)¹¹. Warto podkreślić, że liczba instytucji spada - w 2018 r. w Polsce funkcjonowało 4 237 centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic z czego 311 w województwie dolnośląskim (119 instytucji w miastach i 235 na terenach wiejskich)¹².

---

⁸ Kultura w 2018, GUS, Warszawa-Kraków 2019.

⁹ Uczestnictwo ludności w kulturze w 2024 roku, GUS, 2025.

¹⁰ Biblioteki publiczne w 2025 r., GUS. 2026.

¹¹ Kultura w 2018, GUS, Warszawa-Kraków 2019.

¹² Ibidem s. 139.

W najnowszych dostępnych badaniach GUS dotyczących domów i ośrodków kultury (dane za rok 2025), statystyki dla województwa dolnośląskiego prezentują się następująco:

- Liczba placówek: na Dolnym Śląsku funkcjonuje 177 centrów, domów i ośrodków kultury, klubów oraz świetlic.
- Liczba imprez: ciągu roku placówki te organizują 18,5 tys. imprez, które gromadzą łącznie ponad 2,2 miliona uczestników (dane w przeliczeniu na region z ogólnokrajowych raportów GUS).
- Charakterystyka działalności w regionie: Średnia frekwencja - na jedno wydarzenie przypada przeciętnie około 120 osób.

Struktura organizacyjna: zdecydowana większość placówek kulturalnych (ok. 93%) zarządzana jest przez jednostki samorządowe.

Oferta instytucji kultury na Dolnym Śląsku: poza wydarzeniami masowymi, domy kultury skupiają się na prowadzeniu kół zainteresowań, chórów oraz zespołów, zrzeszających tysiące lokalnych artystów¹³.

W ramach przywoływanej wyżej Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 (SRWD) przygotowano posiłkując się metodyką foresight scenariusze przyszłości dla regionu. Jeden ze scenariuszy przyszłości w ramach SRWD nosi nazwę „niespójna mozaika” – ten możliwy scenariusz pokazuje przyszłość województwa jako sytuację gdzie utrzymuje się rozwojowy dystans między wrocławską metropolią i ośrodkami miejskimi o regionalnym znaczeniu, a ich peryferyjnym otoczeniem.

Ten scenariusz pokazuje ryzyko rosnącej przepaści między centrum (centrami) regionu (Wrocławiem i dużymi miastami), a peryferiami (mniejszymi, odległymi od centrum miejscowościami). W obszarze edukacji i kultury jest to zagrożenie które odzwierciedla się w ograniczonej dostępności do oferty kulturalnej w mniejszych miejscowościach.

13

• Mapa instytucji kultury we Wrocławiu

W ramach Diagnozy Wrocławskiej Kultury – kilkumiesięcznego (czerwiec–grudzień 2022) działania badawczego wykonano mapowanie wrocławskiego pola kultury¹⁴.

Mapa wrocławskich instytucji kultury jest bardzo zróżnicowana i łączy w sobie silną centralizację głównych, tradycyjnych placówek z dynamicznie postępującym rozproszeniem działań lokalnych i niezależnych. Mapowanie objęło 25 sformalizowanych instytucji samorządowych, a także prężnie działające organizacje pozarządowe (NGO), Centra Aktywności Lokalnej (CAL), często prowadzone właśnie przez NGO-sy, oraz inicjatywy nieformalne i komercyjne.

W świetle diagnozy przestrzenny i strukturalny rozkład kultury we Wrocławiu przedstawia się w następujący sposób:

1. Centralizacja prestiżowych instytucji (Śródmieście i Stare Miasto) Większość kluczowych i największych instytucji kultury (takich jak oddziały Muzeum Miejskiego, Muzeum Narodowe czy przestrzenie wystawiennicze BWA Wrocław) jest silnie skoncentrowana w centralnej części miasta – w śródmiejskim okręgu centralnym. Taki układ przez lata utrwalał przekonanie, że "po kulturę należy jeździć do centrum".

2. Kultura na osiedlach (decentralizacja) Aby przełamać centralizację, miasto kładzie nacisk na tzw. Dużą Politykę Osiedlową, która przenosi działania twórcze bliżej mieszkańców. Działania te opierają się na:

- Ośrodkach upowszechniających kulturę: Są to często dawne dzielnicowe domy kultury, rozsiane poza ścisłym centrum, takie jak Centrum Kultury Agora, Centrum Kultury Wrocław-Zachód, Ośrodek Działań Twórczych Światowid, Wrocławski Klub Anima, Formaty czy Ośrodek Postaw Twórczych Zamek (w Leśnicy).
- Bibliotekach: Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza posiada 39 filii rozproszonych po całym mieście (oraz Multicentrum i CBK FAMA). Pełnią one rolę bardzo lokalnych ośrodków – oferują bogaty program edukacyjno-animacyjny zbliżony do domów kultury.
- Centrach Aktywności Lokalnej (CAL): We Wrocławiu funkcjonuje sieć 19 takich centrów prowadzonych przez NGO. Mieszczą się one na osiedlach (m.in. Ołtaszyn,

---

¹⁴ Diagnoza samorządowego pola wrocławskiej kultury za lata 2019–2023+, Wrocławski Instytut Kultury, Wrocław 2023.

Przedmieście Oławskie, Złotniki, Plac Grunwaldzki) i oferują wysokojakościowy program społeczno-kulturalny. Wiele z nich udostępnia profesjonalną infrastrukturę, np. sale teatralno-muzyczne, pracownie rysunku czy ceramiki.

3. "Węzły", klastry NGO i przestrzenie postindustrialne Niezwykle ważnym elementem wrocławskiej mapy są "huby" skupiające organizacje pozarządowe i twórców w konkretnych przestrzeniach:

- Podwórko Ruska 46: Centralny "węzeł" kulturalny w sercu miasta. W tym podwórku współistnieją galerie (m.in. Galeria Neonów, ArtBrut, BWA Studio), stowarzyszenia, teatry niezależne oraz pracownie artystyczne.
- Nadodrze: Osiedle o wyraźnym, rzemieślniczo-artystycznym sznycie. Znajdują się tam liczne teatry (np. Akademia Wyobraźni, Strefa Otwarta), fundacje, pracownie graficzne i ceramiczne oraz Centrum Reanimacji Kultury (CRK). Zjawiska te integruje wrocławska sieć "Artystyczne Nadodrze".
- Zajezdnie i dawne fabryki: Sektor 3 przy dawnej zajezdni na ul. Legnickiej (przestrzeń wspierająca NGO), Czasoprzestrzeń w dawnej zajezdni Dąbie (hale eventowe, wystawiennicze i pracownie), a także Browar Mieszczański na Hubach i kompleks Pod Ciśnieniem przy al. Wiśniowej, w których koegzystują teatry (np. Ad Spectatores), galerie, biura projektowe i agencje kreatywne.

4. Miejsca spotkań, inicjatywy niezależne i alternatywne Mapę dopełniają nieformalne grupy, kluby i oddolne inicjatywy, które często celowo funkcjonują poza głównym, urzędowym obiegiem. Należą do nich:

- Kawiarnie i kluby integracyjne: Miejsca kultowe dla Środowiska, takie jak Art Cafe Kalambur, Literatka, Czuła Jest Noc (pod nasypem kolejowym), Vertigo Jazz Club czy klub PROZA.
- Salki prób i mikro-galerie: Przestrzenie takie jak Salka CRK (dla muzyków), a w sztukach wizualnych małe inicjatywy jak Galeria Magiel na Hubach czy Nowy Złoty (galeria w dawnym kiosku na Ołbinie).

- Miejsca kultury alternatywnej: Squoty i przestrzenie takie jak Hulajpole na Bartoszowicach, Wolna Biblioteka, czy MiserArt na Nadodrze, które łączą rzemiosło, sztukę i wsparcie dla osób w kryzysie.

Podsumowując, mapa wrocławskiej kultury to dynamiczny, dwubiegunowy ekosystem. Z jednej strony w centrum miasta znajduje się zwarta tkanka "oficjalnych", silnych marek instytucjonalnych. Z drugiej strony tkanka miejska na osiedlach oraz w strefach zrewitalizowanych jest wypełniona siatką mniejszych filii bibliotecznych, ośrodków upowszechniających, CAL-i i niezależnych zrzeszeń, które razem tworzą bogaty, oddolny krwiobieg wrocławskiej kultury

- **Mapa podmiotów w BMK**

W pierwszej edycji BMK w latach 2016-2018 łącznie zrealizowana 24 lokalne projekty. Zaangażowanych bezpośrednio w realizację było 71 animatorów. Byli to autorzy i bezpośrednio realizatorzy, którzy uzyskali grant na realizację własnych inicjatyw.

Ponadto operator regionalny każdego roku angażował animatorów, którzy zajmowali się wsparciem lokalnych realizatorów inicjatyw (osoby prowadzące spotkania regionalne, warsztaty dla animatorów, udzielające wsparcia merytorycznego w trakcie realizacji lokalnych projektów). Corocznie była to grupa 5-10 osobowa.

W edycji programu Bardzo Młoda Kultura (BMK) na Dolnym Śląsku w latach 2019–2021 łącznie zrealizowano 24 lokalne projekty (po 8 inicjatyw w każdym roku trwania edycji).

W trzyletniej edycji programu BMK na Dolnym Śląsku w latach 2023–2025 łącznie zrealizowano co najmniej 24 lokalne projekty. Strategia przyjęta przez operatora regionalnego zakładała finansowanie każdego roku minimum 8 najlepszych inicjatyw młodzieżowych w małych gminach regionu (do 50 tysięcy mieszkańców).

3. Obszary strategicznej interwencji w skali województwa dolnośląskiego w ramach BMK

Obszary problemowe wymagające wsparcia w zakresie edukacji kulturowej

Analizując wyzwania i problemy dotyczące rozwoju edukacji kulturowej w regionie warto odnieść się do ustaleń z poprzedniej edycji BMK - analiza danych zastanych pokazuje, że do istotnych barier w rozwoju edukacji kulturowej, są przede wszystkim ograniczenia finansowe powodujące ubożenie programu instytucji i placówek kultury, wysokie koszty biletów, ograniczenia infrastrukturalne oraz zmniejszanie oferty dla mniej zasobnych mieszkańców¹⁵.

Ponadto w istniejących opracowaniach podkreśla się olbrzymie znaczenie, jakie w kształtowaniu procesów edukacji kulturowej ma właściwy poziom kadr działających w tym obszarze¹⁶. W analizowanych materiałach podkreśla się raczej braki w tym obszarze oraz potrzebę stałego procesu kształcenia i doszkalania kadr. Szczególnie chodzi o rozszerzania kompetencji przedmiotowych i metodycznych oraz wiedzy merytorycznej z zakresu wiedzy o kulturze i wreszcie zdobywanie własnego doświadczenia w aktywnościach kulturowych.

Odnosząc się do wyników diagnozy z 2016 roku BMK warto podkreślić, że jeżeli chodzi o kompetencje i samorozwój badanych, to zasadniczym źródłem wiedzy i inspiracji dotyczących prowadzenia działań w obszarze edukacji i kultury dla badanych jest samodzielne studiowanie publikacji, czasopism i innych materiałów (50% często). Kolejna forma to prezentacje i dyskusje na spotkaniach branżowych konferencje, kongresy, giełdy projektów, itp. Jednak takie zdobywanie wiedzy odbywa się sporadycznie (ponad 50% wskazało że od czasu do czasu). Wydaje się, że jeżeli traktować animatorów i edukatorów jako profesjonalistów to jest to ograniczony zakres rozwoju. Warto ten wynik zestawić z innymi badaniami – autorzy raportu o stanie animacji i edukacji kulturowej w Polsce stawiają tezę o niskim stopniu profesjonalizacji edukacji i animacji kulturowej w naszym kraju.

---

¹⁵ Aplikacji projektu Wrocław Europejską Stolicą Kultury 2016.

¹⁶ patrz. opracowana na potrzeby Wojewódzkiej Strategii dla Dolnego Śląska „Analizie systemu edukacji w świetle zmian demograficznych i społecznych regionu” oraz badania „Uczestnictwo w kulturze mieszkańców województwa dolnośląskiego”.

Wrocław a reszta województwa w kontekście ludzi młodych

Wrocław, podobnie jak takie miasta jak Warszawa, Kraków stanowi silny biegun przyciągający młode pokolenie. W raporcie „Diagnoza Młodzieży 2026” Wrocław przedstawiony jest jako główny beneficjent drenażu demograficznego. Taka mobilność przestrzenna do największych miast, z pozostałych lokalizacji w regionie w istotny sposób determinuje szanse edukacyjne, zawodowe, mieszkaniowe oraz relacyjne młodych ludzi. Widoczny jest gwałtowny wzrost liczby młodych mieszkańców: w latach 2004-2024 liczba młodych mieszkańców we Wrocławiu wzrosła aż o 127%. Jednocześnie widoczna jest nierównowaga demograficzna płci: duże miasta, do których zalicza się stolica Dolnego Śląska, przyciągają w większym stopniu młode kobiety. Z danych wynika, że w największych miastach populacja kobiet w wieku około 30 lat jest o 15-20% większa od populacji młodych mężczyzn. Wyższa mobilność przestrzenna kobiet skutkuje powstawaniem nadreprezentacji kobiet w metropoliach, przy jednoczesnej nadwyżce mężczyzn i trwałym „wyjałowieniu” potencjału ludzkiego na obszarach peryferyjnych¹⁷.

4. Diagnoza potrzeb odbiorców ostatecznych (dzieci i młodzieży) w zakresie edukacji kulturowej na Dolnym Śląsku

Kogo wspiera BMK?

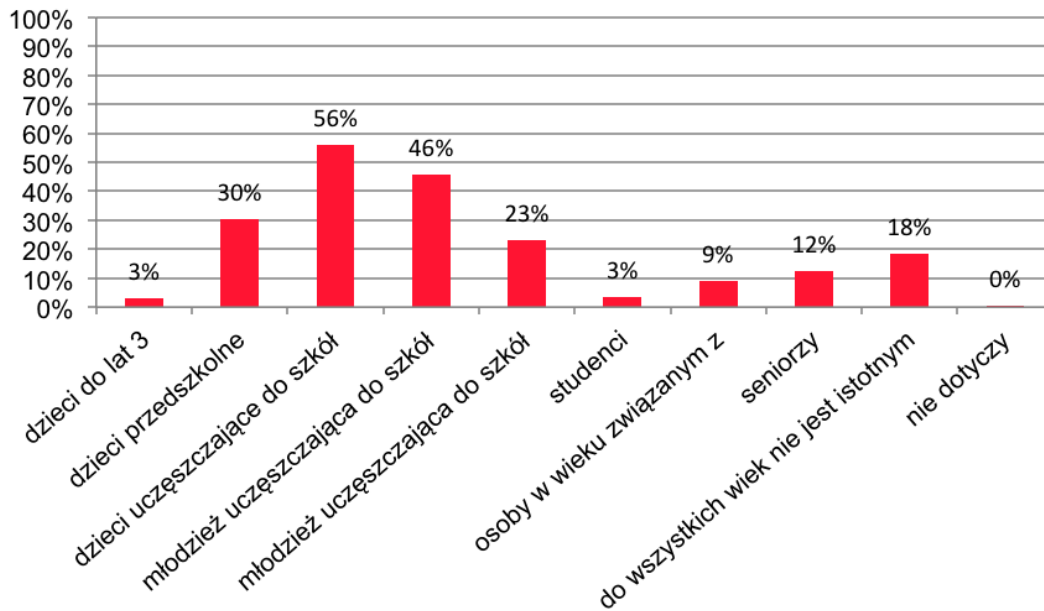
Analizując przebieg i efekty BMK w latach 2016-2018, 2019-2021 wreszcie 2023-2025 można stwierdzić, że dzieci i młodzieży to podstawowa grupa odbiorców ostatecznych wspieranych w ramach BMK. Zasadniczo do tej grupy było kierowane wsparcie w ramach prowadzonych przez operatora wojewódzkiego programów przeznaczonych na finansowanie inicjatyw.

W I edycji BMK prowadzone były badania ilościowe we wszystkich województwach, także dolnośląskim. Przyglądając się wynikom badania ilościowego, realizowanego w ramach BMK w 2016 roku, można stwierdzić, że na Dolnym Śląsku kluczowym odbiorcą działań z obszaru edukacji kulturowej jest młody człowiek (a właściwie uczeń). Na pytanie do jakich grup wiekowych skierowana jest działalność w obszarze edukacji kulturowej, którą zajmują

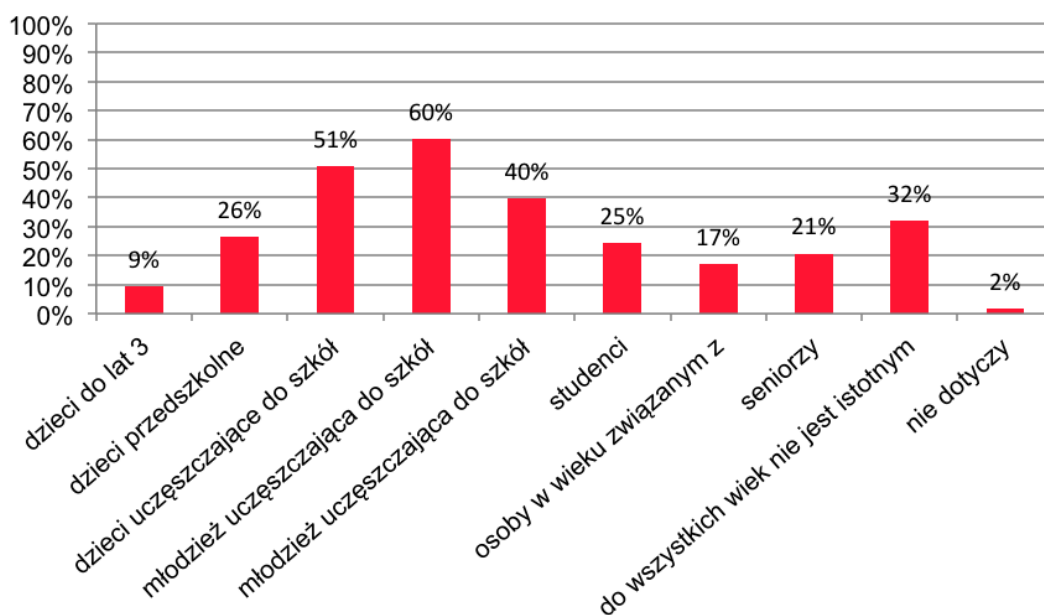
¹⁷ <https://ptps.org.pl/diagnoza-mlodziezy-2026/>

się badane podmioty najczęściej wskazało na dzieci uczęszczające do szkół podstawowych (56%).

Wykres 2. Odbiorcy działań z obszaru edukacji kulturowej prowadzonych przez instytucje reprezentowane przez respondentów (N=515)

Nieco większe zróżnicowanie, jeżeli chodzi o wiek odbiorców, pojawiło się, gdy badani deklarowali szacunkową liczbę bezpośrednich odbiorców prowadzonych przez nich bezpośrednio działań związanych z edukacją kulturową w zeszłym roku.

Wykres 3. Odbiorcy działań z obszaru edukacji kulturowej prowadzonych bezpośrednio przez respondentów (N=515)

Nadal dominują uczniowie – ale, jak widać na powyższym wykresie, wzrasta liczba młodzież uczęszczająca do szkół ponadgimnazjalnych (z 23% do 40%). W wypadku deklarowanych głównych odbiorców działań reprezentowanych instytucji dominanta przypadała na uczniów szkół podstawowych, w wypadku deklaracji własnych działań dominanta przypada na uczniów gimnazjów. Znacząco wzrasta też odsetek studentów, osób aktywnych zawodowo oraz seniorów.

Badania diagnostyczne i ewaluacyjne w kolejnych edycjach BMK pokazują, realizatorzy inicjatyw z obszaru edukacji kulturowej podkreślali często trudność w dotarciu do tej grupy (młodzieży) – ze względu na fakt, że m.in. szkoła nie daje młodym ludziom kompetencji do odbioru oferty kulturalnej, że ta oferta postrzegana jest przez nich jako mało atrakcyjna. W kolejnych latach jako bariery w dotarciu do młodzieży pojawiały się takie kategorie jak internet, portale społecznościowe bardzo angażujące młodych ludzi, brak aktywności młodych i wreszcie wykluczenie komunikacyjne i ograniczony dostęp do instytucji kultury, szczególnie na „obszarze białych plam” czyli małych miejscowości w których realizowano inicjatywy w latach 2023-2025.

Jak wygląda wsparcie młodzieży w ramach BMK

Z perspektywy samych realizatorów inicjatyw w ramach BMK w latach 2016-2018, aby zwiększyć uczestnictwo w działaniach z obszaru edukacji kulturowej, w wypadku młodszej młodzieży i dzieci, konieczne jest zwiększanie zaangażowania rodziców.

Dla operatora istotne są następujące efekty wynikające ze wsparcia tej grupy. Po pierwsze aktywizacja i rozszerzenie perspektyw poznawczych dzieci i młodzieży poprzez korzystanie z narzędzie edukacji kulturowej. Kolejne to szeroko rozumiane uczestnictwo w kulturze. Wreszcie kształtowanie proaktywnej postawy.

Metoda osiągnięcia tych celów w kolejnych edycjach BMK był regranting – realizacja konkretnych inicjatyw dla i z dziećmi i młodzieżą przez wyszkolonych i sieciowanych animatorów oraz edukatorów. I tu pojawia się kolejna metoda osiągnięcia celu. Wsparcie, sieciowanie oraz kształtowanie kompetencji realizatorów lokalnych projektów. To oni mieli być gwarantem realizacji celów wobec grupy docelowej.

Podsumowanie diagnozy

Kluczowe wnioski i kierunki działań wynikające z diagnozy regionalnej

Konieczne jest budowanie jak najszerszej koalicji wrocławskich i regionalnych instytucji – aby zwiększyć zasięg i znaczenie działań z zakresu edukacji kulturowej.

Ograniczona liczba i rozproszenie realizatorów edukacji kulturowej w regionie. Problemem jest brak systematyczności, częsta akcyjność tych działań (wynikająca m.in. z logiki grantów, projektów) tych działań. Istotne w tym zakresie będą działania sieciujące w ramach BMK.

Widoczny jest niski priorytet realizacji działań z obszaru edukacji kulturowej w instytucjach publicznych, szczególnie z obszaru edukacji. Warto prowadzić działania informacyjne i sieciujące „na prowincji” oraz angażować w to, w jak największym zakresie lokalnych aktywistów.

Z perspektywy operatora regionalnego edukacja kulturowa jest ważnym zagadnieniem który należy promować w całym województwie, wdrażać za pośrednictwem realizowanych inicjatyw ale też lobbować poprzez tworzenie koalicji oraz dokumentów strategicznych gdzie edukacja kulturowa będzie miała miejsce.

Wydaje się, że jest to możliwe w ciągu najbliższych 3 lat poprzez mapowanie i sieciowanie współpracy z podmiotami o zasięgu wojewódzkim i miejskim (jeżeli chodzi o Wrocław).

Nie zmienia to faktu, że operator pracuje z lokalnymi instytucjami kultury, jak zresztą miało to miejsce podczas I edycji BMK w latach 2016-2018. Okazuje się że realizatorami inicjatyw są w większości reprezentacji lokalnych instytucji kultury (nawet jeżeli realizują inicjatywy niezależnie). Ostatecznie z faktu, że większość realizatorów ma afiliacje w dolnośląskich, lokalnych instytucjach kultury wynika fakt, że sieć BMK na Dolnym Śląsku budują przede wszystkim lokalni animatorzy. Przez ich powiązanie z instytucjami kultury, te instytucje stają się niejako elementami sieci.

Wnioski dotyczące budowania partnerstw

Brak silnej, posiadającej zaplecze instytucjonalne, doświadczenie, kadre, środki własne instytucji kultury o zasięgu regionalnym – Dolny Śląsk jest jednym z niewielu województw

gdzie nie ma regionalnej instytucji kultury, widać to zresztą po tym że każda z dotychczasowych oraz obecną edycję BMK realizuje inny podmiot kultury z Wrocławia o de facto miejskim, czy wręcz osiedlowym zakresie działania. Konieczne jest więc budowanie jak najszerszej koalicji wrocławskich i regionalnych instytucji – aby zwiększać zasięg i znaczenie działań z zakresu edukacji kulturowej (pytanie w jakim zakresie można angażować instytucje, podmioty zaangażowane w BMK w poprzednich latach?).

Stosunkowo niskie zaangażowanie organizacji pozarządowych (NGO-sów) w BMK (przy jednocześnie stosunkowo wysokim wskaźniku NGO-sów w województwie, na tle kraju). Warto rozważyć, na etapie przygotowanie i organizacji spotkań informacyjnych i sieciujących zwiększenia zakresu informowania o wydarzeniach organizacje pozarządowe, promowanie w środowisku NGO BMK. Natomiast na poziomie realizacji konkretnych inicjatyw – nacisk na włączanie jako partnerów przedstawicieli III sektora.

Wnioski dotyczące pracy z młodzieżą (odbiorcy ostateczni)

Od lat widoczna jest (nie tylko na Dolnym Śląsku) konkrowanie o odbiorcę ostatecznego jakim są dzieci i młodzież przez lokalne instytucje kultury i edukacji. Warto szeroko pokazywać korzyści jakie dzięki edukacji kulturowej zyskują dzieci i młodzież (m.in. podczas spotkań informacyjnych). Na poziomie realizacji konkretnych inicjatyw – nacisk na realną współpracę realizatorów z sektora kultury z partnerami z innych sektorów (edukacji, polityki społecznej, III sektora).

Powstawanie realnych partnerstw, powodzenie inicjatyw lokalnych, realna aktywizacja i upodmiotawianie młodzieży wymaga rozwoju kompetencji dotyczących diagnozowania potrzeb odbiorców, prowadzenia z nimi działań, ewaluacji i planowania kolejnych inicjatyw. Wnioski z diagnoz lokalnych prowadzonych przez i z młodzieżą w ostatniej edycji BMK (2023-2025) pokazują z jednej strony że takie działania nie są oczywiste i proste i wymagają wsparcia kompetentnych badaczy. Już teraz trzeba myśleć o rozszerzona oferta szkoleniowa z zakresu diagnozowania potrzeb odbiorców, prowadzenia z nimi działań, ewaluacji i planowania kolejnych inicjatyw dla realizatorów inicjatyw i na samym etapie diagnozowania towarzyszyć młodym osobom w planowaniu realizacji i wyciąganiu wniosków z lokalnych

diagnoz. Jednocześnie warto przygotować narzędzia do prowadzenia tych działań, posiłkując się propozycjami NCK.

Ważnym kontekstem dla działań wobec młodzieży w ramach BMK są wyniki ogólnopolskiego badania pt. „Aktywni i nieobecni”, które analizuje współczesne wzorce uczestnictwa Polaków w kulturze. Wyniki wskazują na zjawisko indywidualizacji aktywności, która często odbywa się w sposób samotny przy użyciu mediów cyfrowych, z pominięciem tradycyjnej oferty instytucjonalnej (ucieczka z przestrzeni fizycznych do cyfrowych enklaw). Oznacza to, że obecnie codzienne uczestnictwo w kulturze, również młodych ludzi, ma rzadki związek z ofertą instytucjonalną i coraz częściej pełni rolę separującą zamiast uspołeczniającej¹⁸.

W kontekście mediów cyfrowych i szerzej kondycji młodych ludzi (osób w wieku 15-29 lat) najświeższymi i najobszerniejszym zestawem danych jest raport „Diagnoza Młodzieży 2026”. Przedstawione badania identyfikują kluczowe wyzwania rozwojowe, takie jak kryzys zdrowia psychicznego, poczucie osamotnienia oraz trudności z usamodzielnieniem się na rynku mieszkaniowym młodych Polaków. Autorzy wskazują na ogromny wpływ środowiska cyfrowego na tożsamość młodych ludzi, co objawia się przebudźcowaniem, ale i biegłością technologiczną. Formułując rekomendacje dla polityk publicznych autorzy podkreślają konieczność budowania odporności psychicznej oraz bezpieczeństwo w sieci. Raport pokazuje, że aktywność społeczna młodych Polaków nie zanika, ale wyraźnie zmienia swoją formę – odchodzi od tradycyjnego, zinstytucjonalizowanego uczestnictwa na rzecz działań zadaniowych, epizodycznych i często przeniesionych do środowiska cyfrowego. Jednocześnie te badania pokazują Wysoki potencjał i chęć sprawczości, co jest ważnym predyktorem w odniesieniu do BMK: aż 68% młodych dorosłych czuje się odpowiedzialnych za swoje najbliższe otoczenie, a 69% odczuwa potrzebę większego wpływu na rzeczywistość. Co więcej, 80% badanych wierzy, że wolontariat i aktywizm pozwalają realnie zmieniać świat na lepsze¹⁹.

Obszary kluczowe, w których należy pozyskać wiedzę o młodzieży w BMK na Dolnym Śląsku w 2026-2028 to:

- potrzeby społeczne, edukacyjne i kulturalne, które w wyniku inicjatyw można

---

¹⁸ <https://nck.pl/badania/aktualnosci/-aktywni-i-nieobecni--pelny-raport-z-badan-kontekstowego-uczestnictwa-w-kulturze>

¹⁹ <https://ptps.org.pl/diagnoza-mlodziezy-2026/>

realizować. Zrozumienie tych potrzeb pozwoli na planowanie adekwatnych działań, a patrząc na specyfikę działań w ramach BMK (inicjatywy mają raczej ograniczony czasowy charakter) na zwiększenie trwałości tych działań, a poprzez adekwatną realizację potrzeb budowanie kompetencji świadomego korzystania z kompetencji kulturowych przez młodych odbiorców.

- Pogłębiona wiedza o mechanizmach, lokalnych kontekstach, uwarunkowaniach, dobrych praktykach i wyzwaniach współpracy w ramach partnerstw. Pomimo 9 lat kolejnych edycji BMK współpraca wydaje się raczej projektowa, często jednorazowa na potrzeby realizacji inicjatywy.
- Wiedza o kondycji, sposobach funkcjonowania, potrzebach, kompetencjach, stylach pracy, warsztacie, celach lokalnych animatorów i edukatorów zajmujących się edukacją kulturową i pracą z młodzieżą. Od tych osób zależy pojawienie się inicjatywy, nadanie jej realnego kształtu, potem realizacji działań w społecznościach lokalnych z i dla odbiorców edukacji kulturowej.

Ośrodek Postaw Twórczych
ZAMEK

Bardzo Młoda Kultura 2026-2028

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury Bardzo Młoda Kultura. Edycja 2026

